

ČAJ

Pro chvíle pohody

ŘÍJEN 2013

Časopis Autorů Jičínska

.....

Poslední srpnové slunce
dopisuje své vzkazy
ještě jsme nazí
a přísaháme na lásku
ještě nás baví
zmrtvýchvstání
Ale za obzorem už svítá
na podzimní časy

Magdalena POKORNÁ

85

Vážený čtenáři,

podzim převzal svoji vládu nad přírodou
a doušek osvěžujícího ČAJe přijde jistě vhod,
zvláště když jsem do naší ČAJovny pozval dokonce dva hosty, a to
Magdalenu Pokornou s její poezií, která je mně autorsky blízká,
a inspirován návštěvou Slovenska
i **Ľudovíta Farkaše** s jeho poetickým náhledem na svět.
Magdalenu Pokornou jsem vám před časem představil v Kobře
prostřednictvím její knížky „Čertovské (ne)pohádky“.

Rozhovor poskytl ČAJi
majitel nakladatelství Balt-East Antonín Drábek.
Svěřil se s nelehkým údělem malého nakladatele, ale ještě stále sní:
“Ještě vydat aspoň jednu pěknou knihu v pevné vazbě!”

Slovenská návštěva Martina a rozhovor s **Milanem Gondou**,
mimochodem jeho tvorbu jsem v ČAJi představil letos v březnu,
mě přesvědčil, abych uveřejnil jeho práci
„**Druhá literatura existuje**“.

Autor rád přivítá ohlasy na jeho pojednání,
která rád uveřejním v některém z dalších čísel ČAJe.

Domácí autory v říjnovém ČAJi pouze skromně zastupuje
Dana Beranová svými „**písňovými texty**“.

Říká se, že podzim inspiruje básníky svojí mnohobarevností,
doufám, že i říjnový ČAJ zaujme čtenáře rozmanitostí.

V listopadu přinesu zprávu o své cestě do Banské Bystrice
a zcela určitě i nějaký pozdrav ze Slovenska, neboť právě tvorbě
slovenských autorek a autorů je zasvěcen letošní ročník ČAJe!

Váš Václav

Magdalena POKORNÁ

Magdalena Pokorná se narodila v Prachaticích. Básnířka, prozaička, ilustrátorka, malířka nyní trvale žije ve Třtici. Absolvovala několik vysokých škol (PF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, religionistika na FF UK Praha, psychoterapie na Skálově institutu v Praze) a řadu prestižních vícesemestrálních kurzů (arteterapie, grafologie, výchovné poradenství apod.). Od roku 1990 učí výtvarnou výchovu, psychologii, filozofii, český jazyk a literaturu na Gymnáziu Zikmunda Wintra v Rakovníku. Je členem Obce spisovatelů, Klubu spisovatelů Pegas v Mělníce a Sdružení českých výtvarníků České republiky. Publikovala v časopisech (Voják, Vlasta, Mladý svět, Literární noviny) a regionálním tisku. Básně prezentovala v desítkách sborníků i v samostatných sbírkách. Píše pohádky i fejetony.

Malby a kresby představila na společných i samostatných výstavách v Táboře, Písku, Českých Budějovicích, na Křivoklátě, v Rakovníku, Lysé nad Labem, Jihlavě a v Praze. Účastnila se i mezinárodních výstav (Illertissen, Celje) a její malby jsou zastoupeny také v soukromých sbírkách na Litvě, ve Francii, ve Slovinsku a v Německu.

Za odborné práce v oblasti pedagogiky a umění i za krásnou literaturu získala mnohá ocenění.

Dosavadní publikační činnost:

samostatné sbírky básní:

Rok

Sezame, otevři se

Střípky blankytu

Hříšné myšlenky

Vyznání

Doteky

Menhiry u cest

knížky pro děti:

Čertovské (ne)pohádky

sborníky poezie z poslední doby:

Inflagranti

Královny slz a ostružin

Básníci nad soutokem

Schodiště příběhů

Jen tobě

Ještě mám čas
jitřní chlad
navlékat na nitky touhy
Opatrně přikapávat
červánkový stud
a v panenských zahradách
rozvěšovat sítě

Ještě mám čas
než se nakloní den
a únavou klesne do kolen
než sametová tráva
inkoustově zčerná
a svatojánci
roztančí cestičky
do tvé náruče

O tvých příbězích

Svítá
vůně tvého těla
a dolíček pod ramenem
skýtá bezpečí

Nikdy tě neopustím
říkáš
ale co já vím
o tvých příbězích
o tvých zatoulaných snech
v půlnočních ohničcích
pozdního léta

Co já vím

O tvých motýlech

Ještě je cítit žár
na stráni pod sadem
a nebe rozžíná
královský diadém

Ještě je na trávě
znát obrys tvého těla
a mateřídouška
je divně rozechvělá

Droboučký modrásek
jak tančil kolem tebe
spletl se o vlásek
a teď máš v očích nebe

Cháronova žena

Známe se
už pár měsíců
Občas zajde na kafe
Drobná s popelavou pletí
vždy o poznání křehčí
věkem přiohnutá
Ke konci se jí všichni podobáme
Sedí a unaveně mlčí
uzlík s brousky vedle na lavici
Obě víme
že sestřenka Smrt je někde blízko
Mluvím
aby řeč nestála
Ona se konejšivě usmívá
*Jít k nám
je jako vrátit se domů*

Ještě se stavím

Co nevíme o řekách

Do vínku dostaly jitřní třpyt
a tak ho roznášejí k břehům
Nikdy jim nezevšední ten pocit
Ta slast jiskřivých zrcátek
To jemné šumění plynoucího času
Opatrně
a s jistou úctou
podemílají břehy
Včerejší jistoty mění na drobné
Trpělivě objímají skály
prohlubují svou touhu
aby se zařízly hluboko do paměti země
a ještě zpívají ukolébavky
němým rybám

Jen někde
(jako lidé)
v nejtemnějších hlubinách tůní
uzamykají pravěký strach
a bolest

Letní intermezzo

Přihodilo se
nemá cenu si lhát
To nájezdníci dívčích nocí
už vyplenili sad
Tráva se ještě chvíli dusí
zdupaná do mikád
Kapkami rosy
ještě prosí
než slunce začne plát

O změnách

Jahody dozrály

Ještě je čas
změnit cestu
Odbočit k náruči lesa
kde duhové motýli
odpočívají ve stínu
letitých borovic
Ještě je čas
zarazit klopýtání
po kluzkých balvanech
pomluv
Ještě vítr neodvál
chmýří naděje
Ještě je čas
zdá se...

Duše
rozedřená modlitbou
unaveně kývne

Jahody dozrály

.....

Poslední srpnové slunce
dopisuje své vzkazy
ještě jsme nazí
a přísaháme na lásku
ještě nás baví
zmrtvýchvstání
Ale za obzorem už svítá
na podzimní časy

.....

Nečekám zázraky
Rubínové stíny
kličkují v zaschlé trávě
(ještě včera hedvábněla)

Rosa kajícně kane
po okvětních plátcích růží
a dech se létu úží

Vysvětlení

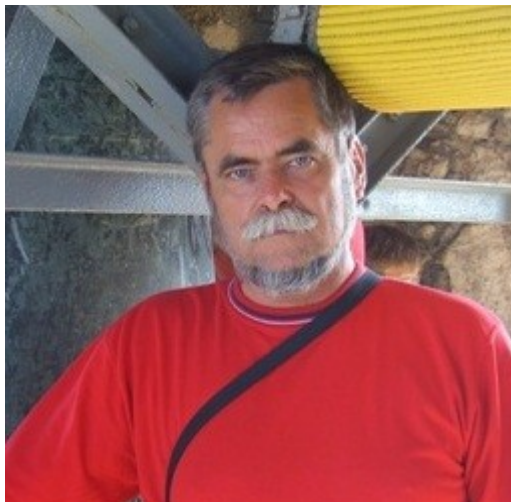
Pravidla?
Slouží jen ke zmatení nepřítele
Tráva do pasu
Ostružiny sdírají kůži z lýtek
(Všechny daně jsou krvavé)
Pěšina vysypaná popelem
Odnikud Nikam
Probereme to
říkáš
pavučiny za každou skříň

Vždycky se hraje o dámu

Host ČAJe:

Ľudovít Farkaš

Svojim rodičom som sa narodil pred šesťdesiatimi dvomi rokmi v malej dedine na južnom Slovensku. Už od detstva som sa stretal s poéziou ako interpret. Napriek tomu, že som absolvoval Filozofickú fakultu UK v Bratislave, pracoval som celý život na železnici v Žiline, kde aj bývam. Od roku 2011 je zo mňa dôchodca.

Písaním som sa začal zaoberať pravidelnejšie len asi pred štyrmi rokmi. Najskor len tak pre zábavu, po nakopnutí ľuďmi čo mi verili, aj trochu vážnejšie. S tvorbou som sa umiestnil v niekoľkých súťažiach (Horalfest 2010, 2012, Literárny salón Trnava 2011). Dôležitejšie však je, že som ňou občas potešil ľudí na ktorých mi záleží.

Poézia je a vždy bola mojou dobrou priateľkou. Nie vždy sa mi podarí dobyť jej vnútro, ale keď sa to podarí je to zážitok.

Ľudo Farkaš

Báseň je
chcieť pohliadiť
dušu.
Väčšinou uskočí.
... a neznáša pohľad
do očí.
Len vzácne
zostane
a ticho zavrčí.

Staré vibrámy

Z náhleho svetla
ospalo žmúrali
v župane z pavučín.
Šnúrkami si vzdychli
za vlneným vrkočom,
vyplazili jazyky
a dvojhlasne
šuchtavo spustili
dávnu minulosť.
Clivá hmla
nás zašla
keď dospievali.

...A TEN TRETÍ

Prežije, dýchne
dušu do slov.
Otvorí dlane
a napísané
vyletí.

Tu pripája sa
ten tretí.

Dovolí pristát'
na dlani,
či tleskaním
sahnúť
zabráni?

BURČIAK

Guľaté bozky
révy a slnka
vyplačú svoje
slzy do sudov.

Presila sladkosti
sa vzbúri
do peny
ako do puberty.

Ešte nie dospelý,
ale už nie dieťa,
očkuje nás sérom
nálady do pesničky.

HAIKU...

Aj múdry vietor
Preveje bez úžitku
Cez riedku myseľ.

--///--

Silou lisuje
Kvapky jeho súhlasu.
Sucho je s nimi?

--///--

VIANOCE

Vykúpil za groš
posledné tajné kvapky
potulný kožkár.

--//--

Vriaca krv strieka
zo srdca do rozumu.
Tam len zasyčí...

--//--

Smútok býva strom
vyzdobený vinami
čo sa nestali.

--//--

„Nespavosť a spln
sa v noci milovali.
Ráno tu bol verš.“

--//--

Objal tak vrúcne
aby ju mohol potom
ľahšie zadusiť.

SLANÝ DÁŽĎ

Ešte zvädnutý
odmietal ráno,
keď na dušu
zaklopali kvapky.
Usedavo bubnovali
až sa vyzliekla
donaha a dojatá
ticho mokla.
Keď opäť vnímal,
vo sviežich zrkadlách
uvidel svoje
šťastné slzy.

VELKÁ NOC 2010

Hlava nám spadla
do brucha
a radosť srdca
skončila v šunke
s chrenom.

Navlečení
v malom,
nevieme, kadiaľ
do veľkého.

A tak to veľké
Veľkej noci
obišlo nás.

...veľkým oblúkom.

PASCA

Lebka je plná
lepkavej depky.
Prilepí každú
veselú muchu.
Chvíľu pobzučí
a dodýcha.
Bzučanie utne
ako úsečka.
Zvädnutá myseľ
iba ticho čaká...

SPIATOČNÍK

Vypredali sa
plášte Pilátov
a umývanie rúk
sa stalo módou.

Svoje si umýva
nad umytými a
- ešte mokrý,
sťahuje roletu
na ulite.

VINIČ

Po koreňoch
prúdia prísady
do guľatých kotlíkov
na slnečnej pahrebe.
Uvarí sa v nich
sladké tajomstvo

ktorým búrlivo
otehotnejú sudy.
Pôrod je už tichý.
Škaredá kukla
klesne na dno
a iskrivý motýľ
poteší naše zmysly.

Koleda

Aj cez deň
máme šero.
Vízga v nás
zmrznutý sneh.
Ale...
Zvony ešte
zvonía.
Pod'me na
polnočnú
do vlastného
srdca,
aby sme ráno
boli už konečne
iní.

Po odvolaní (arcibiskupa)

Na čiernu tmú
žeravým klincom
píšem žalobu
do Neba

PREČO??

Spenený gejzír
vyšíva z vlások
krvavé

PREČO??

Slizké ticho

k

v

a

p

k

á

z odpovede.

Smrdí...

Noc mi nasypala
soli do očí.

XXX

Znudení mrvíme
umelé hodiny
medzi prstami.
Večer zažíname
umelé dni
a prežívame
umelé lásky,
umelcov za všetky
drobné.

Čudujú sa nám
zelené steblá
a stromy nechápavo
krútia korunami.
Kyslým dažďom
plače nad nami
B O H.

Marianovi (Vargovi)

Párkrát som si
šlukol z tvojej
Ligerosky.
Na takú tuhosť
som nikdy nemal
gule.
No prit'ahovala až
do závratu.
Opitý hammond
mi potom
do slz
vyhrával drsnú
prit'azlivosť.

NAPÄTIE

Strapaté myšlienky
vstávajú dupkom
nabité napätím medzi
JE a MÁ BYŤ.
Aj keď ich
strihám nakrátko
stále ma
prerastajú.
Čo ich učeše
aby som videl
svetlo?

Ráno na Bukovej

Chodím raňajkovať
objatia stromov,
do trávy chodím
napájať chodidlá.

Studeným povetrím
vyvetrám ťažké sny,
otvorím slnku
srdce dokorán.

Deň už vydržím
hoci aj na asfalte.

Nová doba

Každé ráno
Si šéf
Odkrojí kúsok
Tvojho mozgu
A spraví si ho
Na cibuľke.
Sýty a spokojný
Nechá ťa
Napospas
Krvácajúcim
Myšlienkam.

Odišiel...(?)

Tvojou smrťou
Spomienky
Vstali zmŕtvych
A
Ako živé
Bolía.
Bodliaky kvitnú
Majestátne
Napriek storočnému
Suchu.
Tvoja relikvia
Má vo mne
Čestné miesto.

“Ještě vydat aspoň jednu pěknou knihu v pevné vazbě!”

ROZHOVOR S ANTONÍNEM DRÁBKEM MAJITELEM NAKLADATELSTVÍ BALT – EAST

- Jak se vlastně člověk stane nakladatelem? A můžete nám ve stručnosti představit vaše nakladatelství Balt- East? Proč takový název? Kolik máte zaměstnanců? Máte svoje internetové stránky?

Od roku 1991 jsem byl redaktorem časopisu Estonia a Baltika. V roce 1995, když se už nedařilo shánět prostředky na vydávání časopisu, jsme přešli na neperiodické publikace, pořídil jsem si živnostenský list na nakladatelskou činnost, která se však později rozšířila a

ustálila na vydávání především české beletrie a dětských knih. Na začátku – po dva roky – jsem měl jednoho zaměstnance, ale protože se brzy vyčerpaly vložené peníze, mám jen externí spolupracovníky. Internetové stránky zatím nemám. Protože po zrušení československé federace jsem se živil jako OSVČ, vznikla firma Balt-East (marketing a zprostředkování zahraničního obchodu), zaměřená na Rusko a Pobaltí, tento název přešel na nakladatelství.

- Jaké zajímavé tituly vydalo nakladatelství? Máte své “kmenové autory”?

Pokud lze považovat za kmenové autory ty, kteří vydali v našem nakladatelství alespoň 3 knihy, pak mohou jmenovat Michaela Lorence (básnické sbírky), Vladimíra Cerhu (zájem je o jeho romány Chci žít a Když něco končí), Michala Černíka (zejména se prodává jeho kniha sentencí Kniha lidských přání), Václava Smrčku (Lotr po levici, lotr po pravici, Povltavské pohádky, Maltské povídky a další), Ludmilu Valentovou (povídky Sladké stromy, Den pštrosa, Pohádky z kočičí přihrádky, Pohádky k narozeninám, Naučím tě písničku), dále např. Libuše Svobodová, Dagmar Čížová, František Uher, Ivo Chmelař, Vlasta Dušková, Jan Musil, Bedřich Blasko, Dráža Holmannová, Filadelfo Giuliano, Alena Vaňková, Jindřich Valenta, Jitka Vránová M-bonita, Marta Urbanová a další.

- Vydal jste i knihy italských autorů, dokonce jste je prezentoval na Polabském veletrhu v Lysé nad Labem. Jak jste se k této spolupráci dostal a jak se dále rozvíjí?

Obrátil se na mne v r. 2004 italský bohemista Filadelfo Giuliano, se kterým od té doby vydávám česko-italské knihy. Obrací se na mne i Italský kulturní institut v Praze, dále jsem vydal překlady Zdeňka Frýborta - překlady básní italského básníka Vitali Postav se na břeh světa, italského básníka Corrado Calabro Čepel v medu (knihy j e kromě italštiny a češtiny také čínsky) , italsko-české sborníky básní, a věřím, že tato spolupráce bude i do budoucna pokračovat.

- V jakých nákladech vydáváte? Vydáváte i poezii? A co třeba dotisky knih?

Poezii vydávám - 100-200 výtisků, prózu 100-300 výtisků, dětské knihy 100-600 výtisků.

Nejvíce bylo vydáno poezie – 70 knih z celkově vydaných 190 titulů. Některé úspěšné knihy mají dotisky - Nová arteterapie v psychopedii (M. Klivar), Maruška/Mary (anglicko-česká čítanka –Z. Braumová), Kniha lidských přání, Vánoční dárky, Lotr po levici, lotr po pravici, Povltavské pohádky, Maltské povídky, Naučím tě písničku a další.

- Nebojíte se e-knih, které si razí cestu na český trh? Nebo už plánujete v nakladatelství i jejich vydávání?

E-knih se nebojím, mají pro budoucnost veliký význam, zatím však není dost sil a času se tím zabývat.

-Nakolik je podle vás rozhodující cena knihy pro čtenáře?

Podle mého názoru čtenář hledá kvalitní knihu, která přináší, co on hledá. Pak je ochoten i zaplatit. Ale vždy ovlivňuje situaci i koupěschopnost obyvatelstva, takže by se to s cenami nemělo přehánět. Ale nakladatel se nemůže vyhnout tomu, že se ceny knih stále zvyšují a začínají být pro některé čtenáře nedostupné. Cena knihy je pro malého nakladatele dilema, protože knihy draze připravené a zdražené distributorským rabatem se nejen těžko prodávají, těžko konkurují, ale nevejde se tam ani žádný nakladatelův zisk. Jinak řečeno, nelze uplatnit nakladatelské výdaje v ceně knihy a připadám si, že když zaplatím spolupracovníkům a tiskárně a když vyhovím distributorovi, že se na mne zapomnělo. Takže ani čtenář ani nakladatel nebývají s cenou spokojeni.

-Jak se žije v dnešní složité době malým nakladatelům? Co říkáte na stále se zvyšující DPH? Jezdíte jako páter Vrba po českém venkově nabízet české knihy? S jakým úspěchem se setkáváte na knižních

veletržích a může si vaše nakladatelství dovolit účastnit se velkých veletrhů jako například Světa knihy v Praze?

V dnešní době malí nakladatelé neuživí jako v Anglii dva lidi, ale naopak ani jednoho a neobejdou se bez sponzorování drtivé většiny jimi vydaných knih. Co se týká DPH, tak si myslím, že stát si v knižním oboru v podobě DPH na knihy odebírá něco, na co vůbec nepřispěl a ani pro to nevytváří podmínky. Autor a nakladatel jsou nadšenci, pracují zdarma, ještě i vkládají své peníze, a stát se chová jako rozpočtově zodpovědný Kalousek. Po venkově nejezdím, i když se účastním různých literárních akcí spojených s vydáním našich knih, ale někdy prodávám knihy na chodníku, ale ani to mi nepomáhá vyřešit finanční situaci a překonat kategorizaci. "Malí nakladatelé" jen těžko mohou být ziskoví, jsou neziskoví, ale mohou se přesto i zadlužit. Vystavoval jsem řadu let na veletrhu v Lysé nad Labem, ale dnes nemám ani na tento veletrh a nevystavuji nikde, natož na Světě knihy, kde nestačí na účast 20 000Kč.

- Spolupracuji s vaším nakladatelstvím i jako autor, takže vím, že vycházíte autorům všemožně vstříc. Co můžete autorům a zájemcům o vydání knihy nabídnout? Jak funguje spolupráce, distribuce? Jaké máte zkušenosti s autory? Co byste zájemcům vzkázal či nabídl?

Vzkaz: Pracuji v této oblasti od roku 1996, vydal jsem téměř 200 knih, rád jsem vycházel autorům vstříc, ale již těžko mohu mnoho nabízet, věnoval jsem tomu totiž víc než 10 let důchodového klidu a veškeré své síly, již nenabízím a spoléhám na to, že to bude pochopeno, když svoje iniciativy omezím. Věřím, že ještě několik knih vydám, ale to jen v rámci dokončení toho, co jsem si dříve předsevzal. A hlavně bych chtěl se vrátit sám k sobě a vydat svoje vlastní práce. Pokud ještě najdu k tomu síly. Sloužil jsem autorům, nyní bych měl sloužit jen jednomu autorovi, to jsem já sám.

Co k distribuci – zvyšuje cenu. Distributor elektřiny nebo plynu si připočte 150%, je to nemravné, distributor knih aspoň 50%. Distributoři knih nejsou s námi plně spjati, měli by víc dělat pro propagaci dobrých knih.

- Víím, že jste i autorem několika knih. Můžete nám svoji tvorbu představit a prozradit na čem teď právě literárně pracujete?

Vydal jsem několik básnických sbírek (Příboj nad hladinou souzvuků a proseb, Něžný obláček mezi plameny- 2 vydání, Cesta na Sever, Oplat' láskou- vyjde v nejbližší době), několik dramatických básní: Posvícení, Betsabé aneb Zamilovaný král, Příběhy kocourka Mourka, veršované pohádky pro dospělé Mořský vlk a Karkulka – 2. díly (první díl společně s I. Husárkovou)- celkem asi 60 pohádek, veršovaný překlad Ruských pohádek A.N. Afanasjeva. V oboru prózy jsem vydal povídky Něžné portréty

– 2 vydání, *Trojúhelníky a Chirurg* (spolu s L.Rauerovou), román *Rozloučení s první láskou* (v rámci knihy *Návraty- společně s novelou P. Kafky Alcatraz*), 2 novely *-Dům v Karviné*. Publikuji v ve sbornících humoru *Posvícení* – zejména jde o část 3- *Povídky* a 4 *Chodící strom*, dále o část 8- *Veselý kalendář*, jde tam o spolupráci s Drážou Holmannovou. Přeložil jsem román N. Baturina *Srdce medvědice* (publikována část). Jak je výše uvedeno, v současnosti připravuji k vydání sbírku milostných básní *Oplat' láskou*, rukopis je hotov, již knihu připravuji po stránce nakladatelské.

- Někde jsem četl, že je v Čechách více spisovatelů než čtenářů. Co vy na to?

Toto mne netrápí, i když kroutím hlavou, když se v celé republice neprodá ani 100 výtisků pěkné básnické knihy. Myslím si, že každý čtenář by měl zkoušet psát, třeba i knihu, každý učící se a vzdělaný člověk by měl občas napsat báseň, aniž ho někdo nutí, myslím si, že poezie stejně jako hudba by měla zaznít při inauguraci prezidentů, při křtu i při rozloučení s nejdražší bytostí, ve chvíli sváteční. Nemáme v čele státu skvělé osobnosti, jsou dnes svou povrchností tragickým jevem našeho národního vývoje, protože jsou jednostranní a nejsou to dobří ekonomové, když nemají cit pro lidi tak jako spisovatelé a cit pro upřímnost a pravdu jako básníci.

- A protože jsme literární časopis, tak se na závěr zeptám, jestli máte čas na čtení a zda máte své oblíbené autory? Případně jestli vás oslovila nějaká knížka, kterou jste v Balt-Eastu vydal natolik, že jí máte na nočním stolku?

*Především čtu desítky rukopisů ročně jako nakladatel. Avšak čtu i pro svou zábavu a inspiraci, poučení. Tak Italo Calvino napsal *Italské pohádky* a podobně jsem četl i španělské pohádky a dávalo mi to inspiraci při psaní mých pohádek o lásce *Mořského vlka* a *Karkulky*, čtu úryvkovitě *Coelha*, určitě mne oslovila v poslední době v našem nakladatelství vydaná kniha Michala Černíka *Knihy lidských přání*, ale i román Ladislava Mušky *A bůh si zastřel tvář*. Ale celkově čtu málo a zlepši se to, až se budu věnovat více své tvorbě a svému růstu a méně službě autorům. Stále také ještě nezapomínám, že jsem technik a ekonom a že jsem v devadesátých letech publikoval řadu studií o národních ekonomikách.*

- A máte nějaký nakladatelský sen?

Ještě vydat aspoň jednu pěknou knihu v pevné vazbě (V8a nebo V8b).

Přeji vám, aby se vám všechny sny splnily a práce v nakladatelství se dařila.

Václav

Milan GONDA :Druhá literatúra existuje

Od roku 1990, keď literárna tvorba a jej publikovanie prestali byť na Slovensku kontrolované a obmedzované centrálnou mocou, vznikol v regiónoch veľký záujem zo strany literárnych adeptov o vydávanie vlastných literárnych diel. Po odbúraní cenzúry a vydavateľských bariér nastala vydavateľská explózia, ktorú dnes dokáže korigovať už len finančný filter. Pomohol tomu aj rozvoj počítačovej a kopírovacej techniky a vznik mnohých malých polygrafických firiem a grafických štúdií. Slovom dnes vydať knihu nie je v podstate žiadny problém, keď sú na to finančné prostriedky. Jedinou požadovanou podmienkou pre vydanie knižnej publikácie je vyžiadanie si čísla ISBN z Národnej agentúry ISBN, ktorá je však len jednoduchou administratívnou záležitosťou.

V súčasnosti nemáme relevantné informácie o tom, ako sa na Slovensku číta beletria a v rámci nej pôvodná slovenská literatúra. Knižnice každoročne robia štatistiky o výpožičkách, ktoré by mali vlastne odzrkadľovať čítanie. Tie nie sú veľmi potešiteľné, lebo je evidentný dlhodobý trend znižovania počtu čitateľov, ale aj počtu výpožičiek. Vypožičiavanie si kníh v knižnici je samozrejme len jedna z možností ako sa dostať k čítaniu. Literárne informačné centrum zrealizovalo výskum čítania, no ani jeho výsledky nie sú schopné zodpovedať na všetky otázky a vytvoriť objektívny obraz o súčasnom čítaní. Ostáva nám teda len subjektívne konštatovať, že sa číta menej ako pred nejakými dvadsiatimi či tridsiatimi rokmi. Preto vyznieva paradoxne, že počet vydaných titulov poézie a prózy za rok sa vôbec neznižuje, iba náklady jednotlivých vydaní sú nižšie. Pribúda nám úspešných, ale aj menej úspešných debutantov. No pribúda aj kníh a autorov, ktorí stoja úplne mimo hlavný literárny a publikačný prúd.

Za posledných 20 rokov sa objavil na slovenskej literárnej scéne nový fenomén – literatúra, ktorá sa rozvíja popri národnej literatúre. Literárne diela, ktoré akceptovala národná literatúra, sú hodnotené kritikmi v renomovaných literárnych časopisoch a uvádzané v rôznych oficiálnych prehľadoch literatúry. Táto literatúra z regiónov stojí bokom a „veľká“ literatúra ju ignoruje, maximálne má pre ňu negatívne hodnotenia. Považuje ju za „literárny odpad“. Ak sa takéto dielka dostanú napríklad do výročného hodnotenia pôvodnej literárnej tvorby v Knižnej revue, končia en bloc kdesi na jeho konci prebodnuté britkou kritikou. Dôkazom oficiálneho nezájmu o túto literatúru je aj to, že pre ňu neexistuje žiadne konkrétne pomenovanie. Táto „druhá literatúra“ vlastne ani nemá ambície vstúpiť do národnej literatúry a žije si svojím životom. Vzniká v prvom rade pre čitateľa z blízkeho autorovho okruhu

a má za úlohu dotvárať miestny kultúrny kolorit. Čitateľ, ktorému je určená, ju väčšinou prijíma veľmi vďačne. Je to dôsledok toho, že okrem „centrálnej“ a komerčnej kultúry, až agresívne propagovanej reklamou, sa rozvíja umelecká tvorivá činnosť aj v mestách, mestečkách a obciach, mimo veľkých tradičných kultúrnych centier. A v konečnom dôsledku je to len potešiteľné.

Vzhľadom na to, že daná literatúra nemá zaužívané pomenovanie, dovolil by som si v mojom príspevku používať pre ňu termín „druhá literatúra“. V porovnaní s ostatnou literatúrou javí určité spoločné charakteristické znaky, čím sa od nej odlišuje, preto by som sa pokúsil ju definovať, hoci hranica medzi oboma literatúrami nie je jednoznačne určená. Ide o knižne publikované prozaické a básnické diela od začínajúcich alebo širšej čitateľskej verejnosti neznámych autorov, väčšinou ich pozná iba ich najbližšie okolie a ich diela sú určené iba úzkemu okruhu čitateľov. Svoje diela nepublikujú prostredníctvom vydavateľstiev (nanajvýš vychádzajú vo vydavateľstvách lokálneho významu), ale ich autori vydávajú vlastným nákladom, často za výraznej sponzorskej finančnej podpory. Tieto publikácie nie sú šírené cez knižný obchod, ale autori si ich distribuuujú sami. Niekedy sa druhá literatúra neprávom stotožňuje s grafomanstvom. Podľa mojej skúsenosti len tretina autorov, ktorí produkujú túto literatúru, majú na svojom konte viac ako dve publikácie. Je však pravdou, že tvorivá aktivita niektorých autorov z tejto kategórie je nezastaviteľná.

Druhá literatúra sa od ostatnej odlišuje predovšetkým nižšou úrovňou, ktorá je rýchlo rozpoznateľná. Je to spôsobené tým, že ide o autorov, ktorých nikto odborne neusmerňuje a väčšinou nemajú ani fundované ohlasy na svoje diela, na základe ktorých by mohli korigovať svoju tvorbu. Ich texty pred knižným publikovaním neprešli redakčnou úpravou, maximálne im niekto skontroloval pravopisné chyby. Pri miernejších kritériách by niektoré diela boli aj celkom prijateľné, ale celkový dojem kazia časti textu, ktoré by editor alebo redaktor neboli pustili do knihy. Pokiaľ ide o vzhľad publikácií, väčšinou sa nedá nič voči nim namietat, lebo majú dobrú grafickú úpravu. Niektoré dokážu aj prekvapiť, pretože sú vytlačené na kvalitnom papieri a majú tvrdú väzbu. Autori dokážu získať na obálku a do knihy vkusné obrázky, a tak tieto knihy majú „profesionálny“ vzhľad.

Literárna tvorba a následná publikačná činnosť v rámci druhej literatúry sa zintenzívňuje. Dovolím si tvrdiť, že v oblasti poézie kvantitatívne ani veľmi nezaostáva za počtom titulov vydaných v kamenných vydavateľstvách a akceptovaných národnou literatúrou. Vlastným nákladom vychádza aj veľké množstvo prozaických diel, väčšinou ide o krátke texty – poviedky, eseje, rozprávky a povesti, ale aj o rozsiahle memoáre. Aj napriek početnosti druhej literatúry ju národná literatúra prehliada, pretože ju nepovažuje za literatúru.

Potom si však dovoľujem nastoliť otázku: keď to nie je literatúra, čo to potom vlastne je? Ved' neodškriepiteľne existuje a pomerne rýchlo sa rozmáha, preto minimálne by si zaslúžila, aby ju národná literatúra vzala na vedomie.

Pri literárnej tvorbe neexistuje delenie na „profesionálnu“ a na „amatérsku“, no pri iných druhoch umenia sa počíta s touto alternatívou a akceptuje sa tomu primeraná kvalitatívne rozdielna úroveň. Existuje ochotnícke divadlo, amatérska fotografia, neprofesionálne výtvarne umenie. Pomoc dostávajú aj amatérske folklórne skupiny, recitátori, spevácke zbory a iné druhy umeleckých aktivít. V súvislosti s literatúrou sú nanajvýš uvádzaní „začínajúci spisovatelia a básnici“. Pre záujmovú činnosť v oblasti divadla, fotografovania a výtvarného umenia alebo iných druhov umeleckých aktivít existuje vypracovaný systém podpory a odborného usmerňovania. Pre literárnu tvorbu sú určené iba súťaže, popri ktorých niekedy prebiehajú hodnotiace stretnutia s ocenenými súťažiacimi. Upozornil by som, že pre tieto formy umeleckej činnosti existujú aj na regionálnej úrovni inštitúcie, ktoré sa im venujú a zároveň túto činnosť aj dokumentujú. Pre literárnu tvorbu „amatérskych“ autorov takéto niečo neexistuje. Treba však povedať, že inštitúcie s celoslovenskou pôsobnosťou dlhodobo organizujú a financujú súťaže pre začínajúcich mladých literátov a posledných približne päť rokov sa Národné osvetové centrum venuje a cielene podporuje činnosť literárnych klubov na Slovensku. Je to potešiteľné, no v podstate opäť ide preferovanie mladých autorov. Medzi tvorcami druhej literatúry je však prevaha vyšších vekových ročníkov a hlavne seniari.

Niekedy sa pre týchto tvorcov používa termín „regionálny autor“. Toto pomenovanie nesie v sebe (priznajme si) viac či menej zároveň aj istý hodnotiaci prvok – vyjadrujúci nižšiu kvalitu. Iné je to však s regionálnou literatúrou. Regionálne knižnice na Slovensku sa už od 70. rokov minulého storočia intenzívne zaoberajú budovaním osobitných fondov regionálnej literatúry. (Terminus technicus „regionálna literatúra“ je už vžitý a všeobecne jednoznačný v súvislosti s činnosťou knižníc, aj keď nie je úplne správny, lebo presnejšie by to malo byť pomenovanie „regionálny dokument“.) Okrem periodík, odborných publikácií a špeciálnych tlačí sa knižnice pri akvizícii regionálnej literatúry vždy zameriavali aj na umeleckú literatúru. Pre potreby čitateľov verejných knižníc malo dôležitý význam vyhľadávania a získavania publikácií a ďalších dokumentov, ktoré súviseli s tvorbou spisovateľov pochádzajúcich z ich regiónu alebo v ňom pôsobiacich. Knižnice spočiatku zbierali vydané literárne diela, excerpovali a vytvárali záznamy o autoroch z regionálnych periodík a z ústrednej tlače. V súčasnosti je zberateľský záber knižnice širší – v zložke o regionálnej literárnej osobnosti majú knižnice uložené pozvánky na prezentácie kníh, častí rukopisov literárnych diel,

originály či fotokópie osobnej korešpondencie, zvukové nahrávky diel, digitálne fotografie a podobne.

Teraz sa dostávame k ďalšiemu aspektu súvisiacemu s druhou literatúrou – prelínaniu sa s regionálnou literatúrou. Ide totiž o literatúru, ktorá je väčšinou úzko spätá so svojím prostredím, čiže mestom, obcou alebo regiónom. Tu dochádza k jej realizácii v rámci prebiehajúceho literárneho života a musím podotknúť, že aj v niektorých malých mestách je až neuveriteľne čulý. Jeho hybnou silou bývajú práve regionálne knižnice. Mimo kultúrnych centier žijú a tvoria aj renomovaní literáti, ktorých akceptovala národná literatúra a ktorí sa tu tvorivo prejavujú. Spolu s autormi druhej literatúry vytvárajú literárny život daného regiónu, ktorému sústavnú väčšiu pozornosť venujú verejné regionálne knižnice.

Aktivity regionálnych knižníc v oblasti literárneho života a knižnej kultúry v posledných desiatich rokoch išli podstatne ďalej, ako by sa očakávalo od „inštitúcie zriadenej na požičiavanie kníh“. Príčinou tohto procesu je práve vznik a rozvoj druhej literatúry. Knižnice sa podieľajú na vydávaní diel autorov zo svojho regiónu získavaním sponzorov a organizačným zabezpečovaním vydania knihy alebo oni samotné sú vydavateľmi týchto kníh v menšom rozsahu – v náklade približne do 200 kusov. V priamej nadväznosti na vydanie v knižnici sa pravidelne konajú prezentácie či krsty nových kníh autorov z regiónu. O takýchto akciách sa následne píše v regionálnej tlači a často sa v nej objavujú aj recenzie. Literárnych tém a aj udalostí je v regióne dostatok. Regionálne týždenníky ochotne poskytujú týmto témam priestor na svojich stránkach, aj keď nie sú čitateľsky vždy také atraktívne ako iné „horúce“ témy. Nevieť o tom, že by niekedy odmietli správu o literárnom podujatí, rozhovor s miestnym literárnym tvorcom či recenziu novej knihy. Okrem regionálnych týždenníkov sa o literárny život zaujíma aj miestna káblová televízia a na televíznych obrazovkách je možné vidieť po slávnostných prezentáciách kníh rozhovory s ich autormi.

Podotýkam, že tieto aktivity v regióne ostávajú v podstate nepovšimnuté zo strany národnej literatúry.

Literárny život v meste a regióne má však aj ďalšie prejavy, nielen vydávanie a prezentovanie kníh. Regionálne knižnice a kultúrne osvetové strediská začínali s podporou literárneho života vo svojom okolí tým, že na svojej pôde vytvárali podmienky pre činnosť literárnych klubov a organizačne a materiálne im pomáhali pri vydávaní zborníkov. Veľmi dlhú tradíciu majú v niektorých knižniciach literárne súťaže, ktoré už celé desaťročia organizujú pre mladých začínajúcich literátov a mnohé majú celoslovenský charakter. Z nich potom vydávajú zborníky, v ktorých sú publikované víťazné literárne práce. V

súvislosti s publikačnými aktivitami literárnych klubov alebo ich jednotlivých členov treba povedať, že ich nemožno zaradiť do druhej literatúry, pretože ich aktivity smerujú k tomu, aby raz – v rámci svojich možností – vstúpili do národnej literatúry.

Veľmi zaujímavým literárnym fenoménom sú autori jednej knihy, ktorí sa v kategórii druhej literatúry ocitajú viac-menej akoby nedopatrením. Mám skúsenosť, že ide o literárnych tvorcov, ktorí sa nejakým spôsobom dostali do kontaktu s literatúrou alebo umením popri svojej profesii. Vydali knihu, často ako „súborné dielo“ a ďalej prestali tvoriť. Sú známi len vo svojom najbližšom okolí a hoci pri debute celkom dobre zarezovali. Dokonca niektorí dostali literárne ceny na celoštátnej úrovni, no skončili mimo zorného poľa národnej literatúry, čo sa prejavilo napríklad pri zaraďovaní do slovníka spisovateľov. Výrazným príkladom autora jednej knihy je už nežijúci Jožo Danč a jeho kniha *A odkazujem životu*. Tento martinský keramikár a výtvarník vytvoril dielko, ktoré je poetickou výpoveďou o jeho živote, a pôvodne bolo určené len malému okruhu priateľov. Nakoniec sa nechal presvedčiť, aby ho vydal a v roku 1996 zaň získal ocenenie Najkrajšia kniha Slovenska 1996 v kategórii bibliofília. Danč mal veľmi zaujímavé životné osudy, ktoré sa odrážajú v jeho tvorbe a predstavíme ju v osobitnom článku nadväzujúcom na tento príspevok.

Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov a Slovenská národná knižnica, 2001) a jeho druhé doplnené vydanie, ktoré vyšlo v roku 2008 sa snaží byť najúplnejším prehľadom slovenských literárnych tvorcov. No ani druhým vydaním nezahŕnul slovník všetkých autorov, ktorí doň patria podľa kritérií vytýčených samotnými zostavovateľmi uvedeného slovníkového diela. Chápeme, že zostaviť publikáciu s takým veľkým množstvom hesiel a v nich obsiahnutých informácií je náročné. Oceňujem, že sa doň vďaka kvalitným prácam dostali aj málo známi literáti, ktorí by inak ostali niekde na pomedzí. Pri menej známych tvorcoch zostáva rozhodnutie o zaradení autora do encyklopédie na subjektívnom rozhodnutí jej zostavovateľov. Uznávam, že vyhľadávanie informácií o takýchto autoroch nie je jednoduché, no u regionálnych knižníc by zostavovatelia určite našli podporu.

Osobitným problémom ostáva dokumentovanie literárneho života v regióne, ktoré zahŕňa činnosť renomovaných autorov žijúcich a tvoriacich v regióne a autorov druhej literatúry. Je jasné, že mnohým týmto autorom z hľadiska celoslovenských dejín literatúry bude venované v lexikónoch či v monografiách dejín slovenskej literatúry iba niekoľko riadkov, aj to možno v tom lepšom prípade. Pritom títo tvorcovia pre kultúrny rozvoj svojho regiónu význam nesporne majú. Najbližšie k uvedenému dokumentovaniu má

regionálna knižnica, ale len z hľadiska zhromažďovania publikovaných informácií a dokumentov. Aktívne dokumentovanie a vytváranie nových sumárnych informácií ostáva len na zanietených nadšencoch. Keďže neexistujú regionálne inštitúcie pre skúmanie a dokumentovanie súčasnej literatúry s odborníkmi špecializujúcimi sa na túto činnosť, zostane zrejme iba pri akvizičnej a informačnej činnosti regionálnych knižníc v danej oblasti. Skutočným prameňom pre poznanie literárneho života regiónu by mali byť syntetické práce, ktoré sumarizujú stav za isté obdobie (u žijúcich autorov) alebo aj celoživotné dielo (u nežijúcich autorov) – to je samozrejme len zbožné želanie. Pri súčasnom personálnom obsadení sa určite verejné regionálne knižnice nebudú mať možnosť analyticky zaoberať kvalitou literárnej tvorby, ktorá sa realizuje na ich území. Ale nesporne by mali mať prehľad, kto v ich okruhu literárne tvorí a čo publikuje. Určite by to mali mať podchytené vo svojom fonde a sprístupnené v elektronickej informačnej databáze, pretože je záujem o tieto informácie.

Na záver zhrniem moje úvahy. Druhá literatúra je jav úzko spojený s kultúrnym životom mesta či regiónu. Určite má v rámci neho svoje pevné miesto, lebo v každom prípade ide o tvorivú činnosť. Minimálne je to pokus o umeleckú aktivitu. Obohacuje svojich tvorcov a prináša radosť „zainteresovaným“ čitateľom. Druhá literatúra by mala byť vnímaná ako celok, pretože kvalitatívna odlišnosť pri konkrétnych literárnych dielach je evidentná. No na druhej strane talentovaní a cieľavedomí jednotlivci, ktorých zatiaľ zahŕňa, majú šancu sa prepracovať do národnej literatúry.

Netrúfam si predpovedať, ako sa bude v blízkej budúcnosti tento fenomén vyvíjať, no viem si predstaviť, že niektoré vydavateľstvá sa „znížia“ a budú vydávať osobitné edície tejto literatúry, pretože je „samofinancovateľná“, má svoj čitateľský okruh a zaručený odbyť. V rôznych ponukách širokej verejnosti sa objavuje stále viac kurzov kreatívneho písania. O literárnu tvorbu prejavujú záujem seniori, a to je široko spektrálna sociálna skupina. Toto vidím ako možné dôvody jej ďalšieho kvantitatívneho rozvoja.

Druhá literatúra je autonómna a nedožaduje sa nijakej pomoci. Vzhľadom na jej samostatnosť a sebestačnosť vlastne nemáme v súvislosti s ňou ani čo riešiť. Možno by to chcelo voči nej len viac ústretovosti a prejavenej tolerancie.

PÍŠŇOVÉ TEXTY DANY BERANOVÉ

(Hudbu k textům složil Hynek Beran a písně můžete slyšet na koncertech skupiny Ze šuplíku – viz <http://zesupliku.cz/>)

Slyšel jsi někdy?

slyšel jsi někdy
zpívat zem?
červené máky v zlatém poli
a šípky pod sněhem
a radost dětí
když duha lesy spojí
slyšel jsi někdy
zpívat zem?
má je, má je
a přece patří všem

Co je důležitý

Bez práce žít si jen v blahobytu
nebo mít v kapse vždy pár drobných na charitu
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Mít denně zmrzlinu, chipsy, kolu
nebo s rodiči sedávat u jednoho stolu
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Být na všech párty kde šťávu to má
nebo jedno místo kde můžu říkat doma
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Mít svůj pokoj a v něm hraček mraky 10
a nebo s tátou každé podzim pouštět draky 13
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Znát pochoutky od Těšína k Chebu
nebo si umět pochutnat na suchým chlebu
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Mít bazén plný chlórový vody
nebo hledat na horský říčce tajný brody.
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Vyhrát všechny soutěže ve skoku
nebo po pádu najít vůli k prvnímu kroku
poznávám já
poznej i ty
co je důležitý

Bud' jak bud'

Hlavní je být stále při síle
před vlkem ochránit stáda.
Lehko je čelit přesile,
když přítel kryje ti záda.

Hlavní je být stále v pohybu,
na výběr denně sto cest mít.
Lehko je nemyslet na chybu,
když víra ti radí kam jít.

Hlavní je umět říct: Bud' jak bud'!
Pochválit se víc než jiní.
Lehké je hrdě vypnout hrud',
když potlesk zní hodovní síní.

Dědictví

Na starý půdě na dřevém trámu
léty hodně zaprášen
popsaný snad barvou z višně
leží smotaný pergamen

V ruce divně papír pálí
písmo příběh vypráví
o tom jak naplní sály
těm co nejsou váhaví.

Odtud pochází bohatství a sláva
co jí děd i táta měl
odtud tedy špatná zpráva
když doplatili na úděl

V zádech cítím dech pekelníka
s jistotou jde po jménu
jak by do ruky vjela dýka
krev kape vstříc pergamentu.

Táta i děda šli touhle cestou
jinou volbu ty nemáš
hlava pálí kolena klesnou
v kleče šeptám otčenáš

Žádný mamon žádná sláva
snad své děti nezklamu
nezbude po mně spálená tráva
jen křížek co visí na trámu.

Vstupenka do ráje

1.

Dneska jsem z práce po dvou schody bral,
abych tě na krásnou procházku vzal.

A neříkej, že tě boty tlačí.

Vítr už nám hraje na bodláčí.

Ref:

Lana a smyčky pomohou nám
vystoupat vzhůru až ke hvězdám.

Ticho a klid tam nahoře je,
zkrátka vstupenka do ráje.

2.

Vedu tě klínem pískovcových skal,
sám Pán Bůh tenhle kraj požehnal,
přes rokle i vyhlídky v městě skalním,
dotek vlhkých kamenů dopřej dlaním.

3.

Císařská chodba i sluje dračí
pro nejednu pohádku tohle stačí.

Ten kdo se protáhne Dírou myší
Pelíška ducha skal uslyší.

ČAJ pro chvíle pohody

č.85 ,říjen 2013, ročník XII

Vydáno 5. října 2013 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozev dŘevník Borovský

Interní tiskovina LISu

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!